

C. van der Leest, Opdrachten uit 'De Bijbel: een open boek?'

In 1984 verscheen de eerste druk en in 1988 de tweede druk van 'De Bijbel: een open boek?' bij De Vuurbaak in Barneveld. In dit boek stonden aan het einde van elke paragraaf opdrachten. Hieronder staan korte reacties op die opdrachten die ik eind jaren tachtig geschreven heb; indertijd ging ik natuurlijk uit van de NBG-vertaling uit 1951.

1 Vragen rond de omgang met de Bijbel

1.1, p.8-9

- 1 Jawel:
 - Allereerst benadrukt de Bijbel zelf het belang van (de omgang met) de Bijbel (Rom.15:4; 2Tim.3:16).
 - Nu die omgang dank zij de boekdrukkunst persoonlijk kàn, móet het ook: als God meer mogelijkheden geeft, scheidt dat voor ons meer verantwoordelijkheid.
- 2a Als je ten aanzien van activiteiten onderscheid maakt tussen meer of minder, al of niet godsdienstig, dan deel je het leven in feite op in een heilig en een profaan/alledaags terrein. Dat is onjuist.
- 2b De overeenkomst tussen de verschillende activiteiten is dat we steeds met God hebben te doen; niet alleen in het geval van bijbelstudie, maar evengoed in het geval van andere activiteiten:
 - Als we spelen, enthousiast bezig zijn, doen we dat voor het oog van God.
 - Als we ons verwonderen over bijv. een boom, zijn we uiteindelijk verwonderd over de glorie van God.
 - Als we verrukt zijn over muziek, zijn we dat over de mogelijkheden die God geeft.Vaak zijn we daar veel te weinig van doordrongen en leven we in feite God-loos. Daarom moeten we rekenen met bijv. Pred.12:1a, d.w.z. we moeten God eren als Schepper, wat o.a. inhoudt dat we gebruik moeten maken van en blij moeten zijn met de verschillende mogelijkheden (verg. Pred.11:7-10), in het besef dat die ons door God, de Schepper, geschonken zijn (vergelijk ook 1Tim.4:1-5).
- 2c Het verschil tussen bijbelstudie en andere activiteiten is dat in het geval van bijbelstudie (kerkgang, bidden enz.):
 - we bewust voor God staan en régelrecht contact maken met God, in de dialoog van Woord en antwoord;
 - we zo te doen hebben met de krachtbron om ook in het vèrdere leven ons meer bewust te zijn van Gods aanwezigheid.

1.2, p.11

- 1 Daarachter schuilt:
 - Gods uitkiezen van mensen, waardoor Hij hen tot geloof brengt, Hand.13:48.
 - Gods verwerpen van mensen, waardoor Hij hen in hun ongeloof laat (niet: ongelovig maakt), Hand.13:46.Dit is overigens geen wettig motief om de eigen onwil als onmacht te verontschuldigen, want iedereen blijft verantwoordelijk voor z'n daden en wordt dan ook persoonlijk opgeroepen te geloven: Hand.20:21; 2Kor.5:20.
- 2 Nee. Wel moet de vertaler:
 - Zicht hebben op het geheel van de Bijbel; dit om te voorkomen dat hij bepaalde teksten onnodig strijdig met andere vertaalt.
 - De inhoud van de Bijbel kunnen navoelen; dit om te voorkomen dat hij de teksten misverstaat.Overigens zijn er bij het vertalen twee methodes:
 - De formeel-equivalente methode: de brontaal of gevende taal (Hebreeuws, Aramees of Grieks) heeft de voorrang. D.w.z.: uit de ontvangende taal (Nederlands) worden die taalmiddelen gekozen waarvan de vorm overeenkomt met de vormen van de gevende taal (zie de Statenvertaling en ook wel de Nieuwe Vertaling uit 1951).
 - De dynamisch-equivalente methode: de ontvangende taal heeft de voorrang. D.w.z. uit de ontvangende taal worden de daarbij passende taalmiddelen gekozen, waarvan de begripsmatige en gevoelsmatige inhoud overeenkomt met die van de gevende taal: Groot Nieuws Bijbel.

1.3, p.15

- 1a Omdat men uitging van een tweedeling van de wereld: er is de natuur, het profane en als bekroning daarvan de bovennatuur, het heilige. De theologie was de wetenschap van de bovennatuur, met als gevolg dat ze de voornaamste wetenschap was en dat de resultaten daarvan normatief waren voor alle andere wetenschappen.
- 1b Nee, want de genoemde tweedeling is onjuist. Weliswaar houdt alleen de theologie zich met Gods Woord bezig en de andere wetenschappen alleen met de wereld van de verschijnselen, maar intussen is die wereld evengoed Gòds werkelijkheid. Bovendien, niet de menselijk-feilbare resultaten van de theologie maar de Bijbel zelf is normatief voor de andere wetenschappen.

- 1c Dat hangt ervan af hoe wetenschap gedefinieerd wordt. Wordt ze bijv. omschreven als systematische kennisvergaring, dan is ook de theologie een wetenschap.
- 2a Omdat zij hun taak uiteindelijk van Christus ontvangen hebben (Ef.4:11) en dus namens God/Christus optreden.
- 2b Voor zover zij de bijbelse boodschap uitdragen (zie 'in de Here' in 1Tess.5:12 en 'Gods Woord' in Hebr.13:7).

1.4.1, p.19

- 1 Nee, want dat zou betekenen dat in de eeuwen hiervoor de gelovigen een deel van de waarheid zou zijn achtergehouden - wat ondenkbaar is, verg. Joh .16: 13 ('de volle waarheid') en 1Joh. 2: 21 ('weet').
- 2 - Ze hebben niet behoord tot de oorspronkelijke Hebreeuwse canon.
- Ze stemmen niet altijd overeen met de canonieke boeken, maar bevatten allerlei onware, ongerijmde, fantasierijke en tegenstrijdige zaken.

1.4.2, p.26

- 1 In het Hebreeuws staat: 'weló [wij]' ('we' = en; de klank 'ló' kan 'niet' èn 'hem' betekenen:
- Het 'weló' dat geschreven staat, betekent: 'en niét [wij]'.
- Het 'weló' dat gelezen moet worden, is: 'en hèm [wij]'.
2 In de 4e eeuw ontkende Arius in het bijzonder het God-zijn van Christus, wat een aantasting betekende van de leer van de goddelijke drie-eenheid. Om zich daartegen te keren heeft een overschrijver, wellicht in de kantlijn, deze toevoeging opgenomen, welke kanttekening dan door latere overschrijvers in de tekst zelf is opgenomen.
- 3a In de Statenvertaling (SV) staan kanttekeningen met: alternatieve vertalingen, talloze tekstverwijzingen, een beknopte uitleg en (in de originele editie) een register met namen en begrippen.
- 3b - De SV-uitgave van de Bijbel is op deze manier wetenschappelijk van aard en maakt de lezer vertrouwd met de verschillende (on)mogelijkheden van de tekst.
- Daarentegen maakt de uitgave van het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) uit 1951 z'n lezers in feite onmondig door telkens maar één keuze te bieden. Vandaar dat de SV-uitgave de voorkeur verdient.

2 Het goddelijke karakter van de Bijbel

2.1, p.31

- 1 - God heeft kwantitatief gezien lang niet alles van zichzelf bekendgemaakt en wat wel is bekendgemaakt is kwalitatief gezien op menselijk-beperkte wijze gebeurd.
- Intussen krijgen we door het bekendgemaakte een betrouwbaar, adequaat beeld van wie God is en van wat Hij doet.
- 2a Omdat taalkundig niet aangetoond kan worden dat deze talen zich principieel van andere talen onderscheiden.
- 2b Dan zou een verantwoorde vertaling onmogelijk zijn en per definitie een ernstige aantasting betekenen van de inhoud, met als gevolg dat we de Bijbel als het even kan in de grondtalen zouden moeten lezen.

2.2, p.33-34

- 1 - Jawel, bijv. de psalmen. Die vormen voor een groot deel duidelijk de neerslag van de persoonlijke ervaringen (bijv. van leed) en visies (bijv. op de natuur) van de dichters.
- Maar bij het opschrijven ervan zijn ze geleid door de Geest, zodat de manier waarop zij blijken hun spreken bijv. leed verwerken en tegen de natuur aankijken voor alle tijden normatief is.
- 2a - Is goed te duiden, want inderdaad is Gen.1 de belijdenis geweest van de auteur die dit heeft vastgelegd.
- Maar rekenend met het tegenwoordige theologische denken heeft men door deze formulering willen ontkennen dat Gen.1 een weergave biedt van de gang van zaken bij de schepping: 'Gezien onze tegenwoordige wetenschappelijke kennis hebben we daarin slechts te doen met een aanvechtbare persoonlijke visie.'
- 2b Deze titel typeert de Bijbel als een neerslag van menselijke ervaringen met en zienswijzen op God
- wat hierdoor bevestigd wordt dat in deze bloemlezing ook passages zijn opgenomen uit buitenbijbelse religieuze geschriften.

2.3, p.38

- 1a - Het tweede is waar, wat inhoudt dat het door de Bijbel aangegeven onderscheid tussen goed en kwaad overeenkomt met de aard van God, met zijn wijsheid, goedheid, rechtvaardigheid. En omdat Hij onze Maker is, betekent dit eveneens dat alleen het bijbelse normenpatroon heilzaam is voor de mens.
- Dat gelóven we op grond van Gods beloften (verg. Ps.1). Uit de praktijk blijkt dit ook vaak (zie bijv. de kwalijke gevolgen van abortus provocatus, euthanasie en vrije seks).

- 1b Als het eerste waar zou zijn,
- dan zou het onderscheid tussen goed en kwaad puur willekeurig zijn; en:
- dan zou er moeilijk bezwaar tegen aangevoerd kunnen worden dat mensen die buiten de Bijbel om leven een ander onderscheid aanhouden.
Beide worden tegenwoordig in Nederland wel verdedigd, met alle gevolgen van dien: een eigen, grotendeels van de Bijbel afwijkend, normenpatroon en afkeer tegen mensen die het bijbelse normenpatroon als algemeen-geldend erkennen en uitdragen.
- 2a Inderdaad wordt dat tegenwoordig vaak gezegd. Intussen is het een feit dat Paulus zich voor z'n typering baseert op wat bij het begin van de geschiedenis heeft plaatsgevonden, zie 1Kor.11:8-9 en 1Tim.2:13-14. Daarop gelet is er geen sprake van een tijdgebonden zede maar van een altijd-geldende norm.
- 2b Uit Gal.3 blijkt dat man en vrouw - bij alle verschil in positie - in hun relatie met Christus gelijkwaardig zijn aan elkaar, op één lijn staan.

2.4, p.41

- 1a Omdat we nu eenmaal een menselijk verstand en gevoel hebben, d.w.z. een verstand en gevoel die creatuurlijk beperkt alsook door de zonde aangetast zijn.
- 1b Op de nieuwe aarde zullen we vast meer verstaan, omdat dan een einde komt aan het door-de-zonde-aangetast-zijn en dan ook aan de afstand tussen God en ons (1Kor.13:12; Op.21:22-23), maar het creatuurlijk-beperkte blijft.
- 2 - Het lijkt erop dat je sterker staat, je geloof beter voor de dag laat komen als je het onbegrijpelijke verdoezelt.
- In werkelijkheid toon je door je publieke erkenning van het onbegrijpelijke wat de kern van het christen-zijn is: God geloven op zijn Woord, daaraan voorrang geven boven je eigen redeneren en voelen.

3 Vragen rond het goddelijk karakter van de bijbel

3.1, p.48

- 1a Ten tijde van Jesaja was wel sprake van een bedreiging door Assur (m.n. Sanherib, 701), maar beslist niet van een door Babel verwoest Jeruzalem en van een bevrijdend optreden door Cyrus. Dat kwam pas ± 540 aan de orde. Dus, concludeert men vaak, moeten de profetieën daarover wel uit die tijd dateren.
- 1b Men weigert te aanvaarden dat God mensen tot in detail over de toekomst kan informeren, zodat zij die toekomst als-reeds-aanwezig kunnen voorstellen. Dat is bij Jesaja het geval, met als gevolg: toen Jeruzalem door Babel verwoest was, lag het troostboek Jes.40-55 al voor hen klaar.
- 2 In deze teksten wordt niet bedoeld op de terugkeer van Christus aan het einde van de geschiedenis, maar op de komst van Christus in de verwoesting van Jeruzalem, zie Mat.23:34-24:2.

3.2, p.52

- 1a Omdat men erkent dat de bijbelschrijvers de eersten waren met het doorgeven van ervaringen met en gedachten over God en (denk aan Christus' apostelen) vaak ook het dichtst bij de verschillende geheimen stonden. Wij als lateren zijn daarom van hen afhankelijk.
- 1b Omdat de inhoud van de Bijbel met z'n goddelijk gezag zich zelfs dwars door alle weigering-om-te-luisteren heen op allerlei manieren laat gelden.
- 2a Belijdenisgeschriften kunnen hoogstens beschouwd worden als een tijdelijk station op de weg naar de waarheid. Maar na verloop van tijd worden ze een gepasseerd station en zijn ze niet meer dan de respectabele maar achterhaalde belijdenis van de vaders.
- 2b Ondanks de erkenning van het unieke van de Bijbel (1a) gaat men ook allerlei elementen daarvan slechts waarderen als een door de tijd bepaalde vertolking van de waarheid - welke vertolking een christen lang niet altijd meer voor z'n rekening kan nemen. M.a.w.: geleerd door de wetenschap of de ervaring weten wij het soms beter, zijn we soms verder gekomen dan Paulus.

3.3, p.58

- 1a Omdat in Calvijns tijd het gezag van de Bijbel over het algemeen vrij onaantast was, terwijl in onze tijd uitgerekend kleinigheden als hefboom gebruikt worden om dat gezag in beweging te krijgen en zo aan te vechten.
- 1b Er zijn verschillende mogelijkheden:
- We stellen dat de vermelde tekst uit Zacharia aan enkele plaatsen uit Jeremia (18:2-12; 19:1-15; 32:6-9) herinnerde en daardoor begrijpelijkerwijs aan Jeremia is toegeschreven.
- We stellen dat in vs.7-9 wel terdege verkapte citaten uit Jeremia zitten en dat het daarom begrijpelijk is dat het geheel aan Jeremia is toegeschreven - hoewel de auteur ongemerkt op Zacharia is overgestapt.
- We erkennen onze onmacht om hiervoor een bevredigende verklaring te vinden.

- 2a - Volgens Genesis heeft Abraham van de Hethiet Efron de grot van Makpela gekocht, die ook voor Jakob als begraafplaats heeft gediend.
- Van de zonen van Hemor te Sichem heeft Jakob een standplaats voor z'n tenten gekocht, die later als begraafplaats voor Jozef heeft gediend (Joz.24:32).
- 2b - We kunnen stellen dat Stefanus zich heeft vergist, maar dat dit niet erg is omdat niet de inhoud van zijn toespraak maar alleen de wéérgave ervan geïnspireerd is. Of:
- We erkennen onze onmacht om tot een bevredigende verklaring te komen - waarbij overigens wel het beperkte van Stefanus' fout bedacht wordt: die betekende geen aantasting van zijn bedóeling met vs.16, nml. dat Israël ondanks Gods belofte dat ze eigenaar van Kanaän zouden worden (vs.5), in die tijd alleen nog maar een grâf in Kanaän bezat.

3.4, p.63

- 1 Bedacht moet worden wat het eten van de boom van de kennis van goed en kwaad inhield:
- Daardoor zou de mens inzicht krijgen in goed en kwaad, d.i. kunnen onderscheiden wat nuttig en wat schadelijk is: een essentieel vermogen in ons leven.
- Toch werd het de mens verboden van die boom te eten; kennelijk moest hij erop vertrouwen dat God hem die kennis, dat onderscheidingsvermogen zou geven.
- Door van die boom te eten verklaarde de mens dat hij onafhankelijk van God wilde zijn en zelf de baas: nog altijd de hoofdfout van de mens (die hem geen verlichting maar duisternis bracht).
- 2 - Seksueel contact hoort een zaak te zijn van een man en een vrouw (Adam en Eva), d.w.z. geen homoseksualiteit, geen pedofilie, geen incest, geen bestialiteit.
- Seksueel contact hoort in een huwelijksverbintenis thuis (Adam en Eva zijn bijééengebracht; er is sprake van 'aanhangen' = zich hechten en van één vlees zijn), d.w.z. geen seksloos huwelijk, geen ongetrouwd samenleven.
- Een huwelijk moet een werkelijke gemeenschap vormen (man én vrouw zijn sámen beeld; 'tot een hulp'; zich hechten), d.w.z. geen hotel-huwelijk.
- Een huwelijk veronderstelt het trouw zijn aan elkaar (één vlees), d.w.z. geen overspel, niet scheiden.

3.5, p.70

- 1a Nee, want:
- Het is onmógelijk zich hieraan te houden, omdat de wijze van oorlogsvoering veranderd is; die draagt tegenwoordig een aselectief, allesvernietigend karakter.
- Het is zinloos zich hieraan te houden, omdat vruchtbomen bij ons een andere, veel beperktere functie hebben dan ze toentertijd hadden.
- 1b In die tijd waren vruchtbomen (vijg = voedsel en olijf = olie) essentieel voor het levensonderhoud. Uit dit verbod kunnen we dan ook afleiden dat de oorlogsvoering niet zo totaal mag zijn dat de vijand van al z'n levensmogelijkheden wordt beroofd (dus bijv. geen massaal gebruik van kernwapens).
- 2a Nee, want anders dan de relatie man-vrouw wordt de relatie heer-slaaf niet gebaseerd op wat God bij de schepping gedaan heeft. Wat Paulus en Petrus doen, is: uitgaan van een bepaalde maatschappelijke ordening en geboden geven om de betrokkenen binnen die ordening zo verantwoord mogelijk met elkaar te laten omgaan.
- 2b Daarmee wordt het onmogelijke ervan aangegeven dat men een medemens en zeker een medegelevige als een soort object beschouwt waarmee men naar geloven kan handelen. Doorgedacht betekenen die teksten dan ook dynamiet onder het instituut slavernij ofwel een zuurdesem dat allesdoortrekkend een eind maakt aan slavernij.

3.6, p.74-75

- 1a Natuurlijk is het eerbiedig om bij voorbaat te verklaren dat men alles als feitelijk wil erkennen, wàt ons ook maar verteld wordt dat God heeft laten gebeuren.
- 1b Intussen is het onjuist het voor mogelijk te houden dat God iets zou kunnen laten gebeuren dat in strijd is met ons (door Godzelf gegeven!) gezonde verstand en waarvoor ook geen enkel zinnige bedoeling zou zijn te bedenken.
- 1c Iets heel anders is dat God herhaaldelijk iets heeft laten gebeuren dat ons verstand te bóven gaat en dat onvatbaar is voor onze verklaringsmethoden, wat niet wegneemt dat dergelijke wonderbaarlijke voorvallen steeds een aanwijsbare zin hebben.
- 2a De wonderen van tovenaars uit sprookjes hebben voornamelijk als functie de ander te overbluffen en/of mensen materieel voordeel te verschaffen.
- 2b Christus' wonderen hebben een andere betekenis:
- Daarmee onderstreepte Christus het goddelijke gezag van zijn persoon en boodschap (Joh.2:11;5:36; Hand.2:22).
- Daarmee gaf Hij een voorproef van de nieuwe aarde; dit als bewijs dat de inhoud van zijn boodschap betrouwbaar was (verg. Am.9:11-15; Op.21:3-5; 22:1-2).

3.7, p.79-80

- 1a Op zich is die reactie begrijpelijk, al is het wereldvreemd te menen dat mensen tegenwoordig zachtzinnig met elkaar omgaan. Intussen mogen onze emoties niet de doorslag geven bij de beoordeling van die opdracht.
- 1b Die opdracht is Gods reactie op de ergerlijke goddeloosheid van de Kanaänieten. Maar God is pas tot het geven van die opdracht overgegaan nadat Hij de Kanaänitische wandaden eerst eeuwen had geduld. Pas toen achtte Hij de maat van die wandaden vol (Gen.15:16; Sodom en Gomorra waren al in Abrahams tijd rijp voor Gods vernietigende afstraffing, zie Gen.18:20-21; 19:12-13). Gods opdracht geeft zo aan hoe erg Kanaäns goddeloosheid was en hoe hoog God die opnam.
- 2a De genoemde conclusies worden in het slot van de Dordtse Leerregels met zoveel woorden afgevoerd: 'Ten onrechte wordt als gereformeerde leer beschouwd:
- Dat God enkel en alleen door zijn wilsbeschikking en zonder te letten op of rekening te houden met enige zonde het grootste deel van de wereld voorbeschikt en geschapen heeft tot de eeuwige ondergang.
 - Dat de verwerping op dezelfde manier de oorzaak is van het ongeloof en de goddeloosheid als de verkiezing de bron is van het geloof en de goede werken.'
- 2b Hiertegenover leert de Bijbel:
- God verwerpt omdat mensen Hem eerst verworpen hebben; Gods verwerping houdt dan ook in dat Hij mensen láát in de ellende waarin zij zichzelf gestort hebben.
 - Verder is waar dat geloof het door God bewerkte gevolg is van de verkiezing, maar dat neemt niet weg dat ieder opgeroepen wordt te geloven.
- Met andere woorden: ieder mens blijft dus zelf verantwoordelijk (Hand.13:46,48):
- Als hij ertoe komt te geloven (een daad van hem zelf), erkent hij dat hij dit aan God te danken heeft.
 - Als hij tegen God blijft kiezen, zal hij later moeten erkennen dat dit z'n eigen schuld is.

4 Grenzen in de omgang met de Bijbel

4.1, p.85-86

- 1a Dat is in strijd met Gen.2:7,18-25, want dat gedeelte laat er geen misverstand over bestaan dat de basis van de mensheid gevormd is door één man en één vrouw, te weten Adam en Eva.
- 1b Dat moet dan zijn zuster zijn geweest:
- Het is waar, haar geboorte is in Gen.4 niet vermeld, maar dat bewijst alleen dat met de geboorte van Kain en Abel niet alles gezegd is over Adams gezin (de Bijbel volstaat vaker met een selectie van gegevens).
 - Ook is waar dat trouwen van broer en zus in Lev.18:9 scherp wordt afgekeurd. Maar bedacht moet worden dat Adams gezin toentertijd tegelijk de hele mensheid was. (In die begintijd bestonden er ook geen biologische bezwaren tegen, omdat toen vast nog bij iedereen het hele scala van erfelijk materiaal aanwezig was).
- 2a Nee, want dan neemt met z'n huidige wetenschappelijke kennis als maatstaf om te beoordelen of God iets al of niet heeft kunnen laten gebeuren. En dat is veel te bekrompen, alsof God niet krachten in werking gezet kan hebben die ons nu nog onbekend zijn (verg. p.74).
- 2b Dat is aanvaardbaar, omdat in het bijbelse en trouwens ook in het Nederlandse spraakgebruik soms iets met iets anders gelijkgesteld wordt (bijv. bij het avondmaal: dit is mijn lichaam/bloed; of bij een foto: dit is Jan), terwijl in werkelijkheid een vergelijking wordt bedoeld (dit betekent mijn lichaam/bloed; dit is een afbeelding van Jan).
- 2c Nee, want verrassend blijft dan dat die roodkleuring precies op dat moment en in die mate optrad. (Overigens, gelet op de vermelding van poelen en vaatwerk in Ex.7:19, is deze benadering niet erg aannemelijk).

4.2, p.94

- 1a Niets, want hij kan aan de hand van bijv. het gebit en het spijsverteringsproces bij de tegenwoordige roofdieren hen alleen maar als vleeseters beschouwen.
- 1b Nee, want:
- Het is helemaal niet gezegd dat Gen.1:30 een uitputtende aanduiding is van het voedsel van mens en dier. Mogelijk bedoelt deze tekst alleen aan te geven dat God mens en dier verschillend plantaardig voedsel heeft toebedeeld, waarbij de vraag onbeantwoord blijft of zij al of niet vlees mochten eten.
 - Verder is het te verdedigen dat in Jes.11 en 65 geen letterlijke uitspraak gedaan wordt over de harmonie in de dierenwereld, maar beeldspraak wordt gebruikt om de toekomstige harmonie in de mensenwereld aan te geven.
 - Zelfs als het toch zou gaan over de toekomstige harmonie in de dierenwereld, dan nog gaat het te ver om van daaruit conclusies te trekken naar de oorspronkelijke verhoudingen in de dierenwereld.
 - Tenslotte wordt in Rom.5 niet gesproken over de dood in het algemeen maar over de dood van de mens.

- 2 De bedoelde psalmen willen helemaal niet algemeen-psychologische uitspraken doen, zodat je daaruit bepaalde psychische wetmatigheden zou kunnen afleiden.
- 2a Zo blijkt uit Ps.32 en 51 alleen dat in een bepaald geval iemands stemming ernstig versomberen kan door het verzwijgen van ongehoorzaamheid. Maar dat geeft nog niet het recht dit te veralgemeniseren, laat staan de stelling om te keren (dus dat depressie op verzwegen zonde wijst).
- 2b Verder is inderdaad waar dat het leven met God goed is voor de mens. Maar daarmee is de gebrokenheid van de schepping, de invloed van het destructieve effect van de zonde nog niet verdwenen. Als gevolg daarvan kan het uiterlijk-heilzame van het leven met God een zaak zijn die pas op de lange termijn werkelijkheid wordt (verg. Ps.73:17).

4.3, p.100

- 1a Volgens de Heidelbergse Catechismus: omdat op de ene plaat het 1e tot 4e gebod en op de andere het 5e tot 10e gebod stond.
Waarschijnlijker is dat elk van beide platen de complete tekst bevatte. Toentertijd was het nml. de gewoonte dat zowel de grootvorst als de vazal een exemplaar van de verbondstekst kregen. Vandaar de twee platen.
(Verder was het de gewoonte dat grootvorst en vazal elk hun exemplaar in het heiligdom van hun god opborgen. In het geval van Israël viel het heiligdom van de grootvorst, God, en dat van de vazal, Israël, samen. Vandaar dat beide exemplaren van de verbondstekst in de tabernakel/tempel werden bewaard).
- 1b Nee, want toentertijd kwam het voor dat de grootvorst in het kader van een strafexpeditie tegen een rebellerende vazal diens heiligdom binnendrong en de verbondstekst stuksmeet, als symbool ervan dat het verbond opgebroken was. Zo liet ook Mozes door z'n stukgooien van de twee tafels uitkomen dat Israël het verbond niet waard was en dat het daarom afgelopen was met het verbond.
- 2a Kennelijk moest Jezus via Józef de beloofde zoon van David worden; daarom was het noodzakelijk dat die Jezus' wettige vader was.
(Dat Maria Davidide was blijkt vóór alles uit haar huwelijksband met de Davidide Jozef; of zij ook van zichzelf van David afstamde, blijkt nergens in het NT - eerder het tegendeel, want ze wordt verwante genoemd van de levitische Elisabet - en is uiteindelijk ook niet noodzakelijk).
- 2b God wilde het extra duidelijk maken dat er een nieuw begin moest komen in Davids huis en dat alleen Hij daarvoor kon zorgen. Dit nieuwe begin was nodig omdat de geschiedenis van Davids huis door de onmacht en overtredingen van de koningen zelf was doodgelopen. Daardoor had dit huis geen recht meer op de troon en had het ook geen mogelijkheid om op eigen kracht redding te brengen.
Christus' verwekking door de Geest toont zo aan dat we onze redding aan geen enkel mens te danken hebben maar alleen aan God met zijn onverdiende gunst.

4.4, p.106

- 1a Grosheide schrijft in zijn commentaar (CNT) dat Matteüs door deze getallen ons de plaats van Christus wil laten verstaan:
 - 3 is het getal van de Godheid: Jezus komt van God.
 - 4 is het getal van de wereld, de mensheid: Jezus komt van Israël; Hij is immers Immanuel, God met ons.
 - 14, het dubbele van 7, geeft de zekerheid aan; 14 is ook de getalswaarde van de Hebreeuwse letters 'David'.
 - 7 zeven-tallen gaan aan Christus vooraf; met Hem begint de ware sabbat van Israël.
- 1b Nee, want Matteüs geeft ons geen enkele aanwijzing dat we de getallen moeten opsplitsen en dan symbolisch uitleggen.
Wel is duidelijk dat Matteüs niet zonder bedoeling de drie perioden kunstmatig uit evenveel geslachten heeft laten bestaan. Daarmee geeft hij kennelijk de gelijkwaardigheid van de drie periodes aan. Dit tegenover de joodse zienswijze. Want volgens het joodse inzicht telde de weinig glorieuze periode na David en Salomo en zeker na de ballingschap eigenlijk niet mee en zou de Messias verschijnen als de bekroning van de periode van Abraham tot David en zo van Israëls glorieuze geschiedenis.
Hiertegenover maakt Matteüs duidelijk: De twee latere periodes, waarin de geschiedenis van Abraham (Israël) en David (het koningshuis) doodliepen, waren net zo goed van belang met het oog op Christus. Want die gaven aan hoe nodig Christus' komst was alsook dat Gods onverdiende gunst niet alleen op de mooie momenten van de geschiedenis actief was maar evengoed in tijden van neergang.
- 2 Dit is onjuist, want in de psalmen worden herhaaldelijk zeer heftige waaroms uitgesproken. Alleen moeten we daarbij twee beperkingen in acht nemen:
 - We mogen niet opstandig zijn en God geen verwijten maken, ofwel: we moeten het aanvaarden dat Gods bedoelingen in het heden ons vaak onbekend blijven.
 - We moeten er steeds weer bij uitkomen dat we erop vertrouwen dat God in alles bezig is voor onze redding.

5 Regels voor het lezen van de Bijbel

5.1, p.115

- 1a Nee, anders dan bij de heidense goden zijn bij de enige echte God seksuele typering niet van toepassing. Wel wordt in de Bijbel het meest in mannelijke termen over God gesproken. Toch mogen we hieruit niet afleiden dat God getekend wordt als iemand van de mannelijke sekse. Hem worden terdege ook vrouwelijke kwaliteiten toegekend, zoals moederliefde en tederheid. M.a.w. God verenigt in zich het mannelijke en het vrouwelijke. In overeenstemming hiermee wordt niet van de man alleen gezegd dat hij beeld van God is, maar van man en vrouw sámen dat ze Gods beeld zijn.
- 1b In ons nadenken over God moeten we er niet mee volstaan Hem mannelijke trekken toe te kennen. Behalve voor het robuuste, krachtdadige van Hem moeten we evengoed oog hebben voor het tedere, zachte van God.
- 2 Blijkens 1Kon.8:27 is God niet gebonden aan een bepaalde plaats en is Hij daarom altijd en overal aanwezig. Hieruit moeten we afleiden dat het spreken over Gods neerdalen en wonen beeldspraak is. Daarmee wordt dan op een voor ons, mensen, begrijpelijke manier aangegeven dat God op bepaalde momenten op bepaalde plaatsen meer intensief en op een bepaalde manier extra betrokken bij de mensen aanwezig is.

5.2.1, p.126

- 1a Waarschijnlijk zal het genoemde nooit volledig te combineren zijn. Dat wil niet zeggen dat hier sprake is van tegenstrijdigheden. Er moet o.a. bedacht worden:
 - Er is op die bewuste zondagmorgen mogelijk niet één hechte groep vrouwen naar het graf gegaan. In plaats daarvan zal er een verward geloop zijn geweest van verschillende groepjes vrouwen - met als gevolg dat de evangelisten niet alle vier steeds dezelfde momenten beschrijven (vandaar mogelijk nu eens een engel in en dan weer buiten het graf).
 - Ervan uitgaande dat de evangelisten soms wel hetzelfde moment beschrijven, kan aangenomen worden dat de een meer lette op de (twee) aanwezige engelen en de ander meer op de (ene) sprekende engel.
- 1b Greijdanus (De opwekking van Christus, p.38-39) wijst op tweeërlei: Door die verschillen en de problemen die ze oproepen:
 - wordt Gods heilswerk van Christus' levendwording bij wijze van straf verborgen voor de ongelovigen en wordt hun de weg naar omkering versperd;
 - wordt dit heilswerk ook beschermd, waardoor de wereld zich niet nog erger kan vergrijpen aan de Christus. Want door die verschillen c.a. kunnen de ongelovigen zich nog altijd enigszins dekken; ze kunnen die verschillen aangrijpen als een rechtvaardiging van hun ongelof. Daardoor lijkt het ongelof niet zonder enig recht te zijn en treedt het nog niet in z'n volle naaktheid naar buiten.
- 2a In 1Joh. 3 en 5 wordt bedoeld dat de gelovige niet aanhoudend zondigt; hij legt zich niet toe op zondigen, z'n leven wordt er niet door getypeerd. In 1Joh.1 wordt ervan uitgegaan dat de gelovige wel terdege tot incidentele zondige daden kan komen.
- 2b In het bijbelse spraakgebruik wordt met 'zondaar' altijd iemand bedoeld die als slaaf in dienst van de zonde staat en wiens leven door deze positie gekenmerkt wordt. Een (met vallen en opstaan) gehoorzaam kind van God wijkt daar fundamenteel van af en kan daarom onmogelijk als zondaar aangeduid worden; dat zou een diskwalificatie betekenen van zijn positie bij God en van het werk van de Geest in hem (verg. Ps.1:1-2).

5.2.2, p.133

- 1a Omdat uit het geheel van de Bijbel duidelijk blijkt dat Christus maar een déél van de mensheid redt, terwijl een ander deel door eigen schuld verloren gaat (zie bv. Mat.25:31-34,41; Joh.18:18,36; 1Joh.2:18-19).
- 1b Er zijn twee mogelijke verklaringen:
 - Christus' reddingswerk geldt niet alleen voor Johannes' lezers, maar voor alle volken zonder onderscheid, waar ook ter wereld (verg. Mat.8:11; Joh.10:16).
 - Christus' reddingswerk betreft niet alleen de gelovigen maar héél de geschapene wereld. Want door de menselijke ongehoorzaamheid is het geschapene ontwricht (verg. Rom.8:20), waarom Christus ook dat herstelt (verg. Kol.1:20).
- 2 Blijkens 1Joh.4:9-10 is Gods liefde tastbaar geworden in het verzoenende werk van Jezus Christus.
- 2a Als we weigeren in Christus te geloven, komen we niet met Gods liefde in aanraking maar met zijn toorn; die toorn is dus Gods reactie op zijn door mensen versmade liefde.
- 2b Dwars door alle (aan de mens te wijten!) gruwelen heen laat God door Christus zijn liefde gelden, doordat Hij zijn kinderen ondanks alles vasthoudt en veilig op hun eindbestemming brengt.

5.3.1, p.139

- 1 Inderdaad wordt het daar verboden om vlees te eten van niet-leeggebloede dieren (het verstikte) en ook om bloed zelf te nuttigen. Maar blijkens vs.1-2 en vs.21 was de bedoeling niet een voor altijd geldende zedelijke bepaling te geven, maar om een harmonieuze samenleving mogelijk te maken tussen christenen van joodse en die van heidens afkomst. Dáárom moesten de ex-heidenen zich op een bepaald punt van zaken onthouden die op zichzelf niet afkeurenswaard meer waren maar die de joden-christenen, onderricht in hun synagogen, nog altijd als onaanvaardbaar beschouwden.
Daarmee wordt meteen aangegeven dat we hier met een tĳdelijke maatregel te doen hebben, die slechts zolang geldig was als het ter wille van de gewetens rust van de joden nodig was.
- 2a Vaak wordt gemeend dat dié dieren onrein waren die, zeker in het warme Oosten, slecht waren voor de gezondheid. Deut.14 geeft geen aanleiding voor deze benadering. We kunnen dus niet spreken van een bijbels-verantwoorde keuken, zoals soms wel wordt gedaan.
Wat dan wel de zin was van dat onderscheid kunnen we afleiden uit het verband: vs.1-2 en 21-23. Daarin wordt de Israëlieten, kort samengevat, dit voorgehouden: 'In het geval van rouwen aan het einde van de oogst moet u ermee rekenen dat de dood (zoals die zich laat gelden in een sterfgeval of in de dodende zomerhitte op het land) niet het laatste en beslissende woord heeft.'
Het ligt voor de hand aan te nemen dat eenzelfde gedachte ook aanwezig is in Deut.14:3-21a. Onrein zijn dan die dieren die, hoe dan ook, met de dood te maken hebben. Vandaar dat als onrein golden: doodgevonden dieren, insecten (die zich immers veelal voeden met bloed, afval, kadavers), roofvogels en aasvogels, slangachtige vissen, en minder duidelijk: dieren met hoeven (die daarin een dodelijk wapen bezitten) en viervoeters die vlees eten of (ook) allerlei walgelijks.
Uit dat onderscheid komt zo nog altijd deze boodschap op ons af: 'Besef dat u kinderen bent van die God die een intense afschuw heeft van dood en verderf en die naam heeft gemaakt als redder uit de macht van de dood en als uitdeler van het leven - en wel door Israëls uittocht en de verbondssluiting en later door Christus' zelfopoffering en levendwording.'
- 2b Door dit verbod ongelijksoortige zaken met elkaar te verbinden riep God de Israëlieten en roept Hij ook ons nog altijd op: 'Neem de scheidslijn in acht tussen kerk en wereld, tussen de dienst van God en die van Satan, en probeer die beide niet door compromissen met elkaar te combineren!' (verg. 2Kor.6:14-16a)

5.3.2, p.145

- 1 - Bedacht moet worden dat Christus zich in deze tekst niet allereerst richt tot gelovigen in het algemeen, maar tot de twaalf apostelen (zie vooral Mat.19:28). En die hadden persoonlijk van Christus de opdracht gekregen om, met achterlating van alles, Hem letterlijk achterna te gaan. Want alleen zo konden ze de vorming krijgen die ze nodig hadden voor hun latere functie als fundament van de kerk.
- Daarnaast troost Christus ook die gelovigen die in een bepaalde dwangsituatie alles prijs hebben gegeven liever dan dat ze ontrouw zouden worden aan God. Maar dat is heel wat anders dan dat iemand uit vrije wil z'n gezin inruilt voor het monnik-zijn. Want daarmee verzaakt zo iemand z'n eerste verantwoordelijkheid, de taak die God hem heeft gegeven.
(Daarmee is overigens nog niks gezegd ten nadele van het monnik- of non-zijn als zodanig, want dat is een onderwerp apart).
- 2 Terwijl Christus, blijkens Mat.28:20, in Mat.28:19 de kerk van alle tijden opdracht geeft de blijde boodschap uit te dragen, richt Hij zich, blijkens Marc.16:14, in Marc.16:15 tot zijn apostelen. Aan hèn wordt de belofte gegeven dat hun uitdragen van de blijde boodschap gepaard zal gaan met allerlei wonderen.
In Marc.16:20 en Hebr.2:3-4 wordt dan bevestigd dat Christus' belofte vervuld is: de apostelen en zij die mee dank zij hun woord christen zijn geworden, hebben inderdaad die wonderen meegeemaakt. Daarmee wordt aangegeven dat Christus' belofte uit Marc.16 alleen voor die generatie gold en niet voor de kerk van alle tijden. Wij moeten daarom niet meer op wonderen rekenen, al kunnen ze dank zij Gods macht en royaliteit uiteraard nog altijd gebeuren.

5.4, p.155

- 1a Gideon verkeerde in een heel bijzondere situatie: hij was rechtstreeks door een engel van God aangezocht om als leider van Israël op te treden en had persoonlijk de belofte te horen gekregen dat hij de vijand zou overwinnen. Ter bevestiging van de goddelijke oorsprong van opdracht en belofte heeft hij toen een teken gevraagd en gekregen, Richt.6:17-22a. Daarna vroeg hij toen als extra-bevestiging nog eens een teken door middel van dat vlies. Daarmee wordt duidelijk het unieke, niet-herhaalbare van Gideons situatie aangegeven. Dat uitzonderlijke miskennen we als we menen dat gelovigen in het algemeen en bij allerlei gelegenheden de mogelijkheid hebben van God tastbare, niet-mis-te-verstane aanwijzingen te ontvangen.
- b - Allereerst is het een hachelijke zaak je beslissing afhankelijk te maken van iets bepaalds dat God op jouw verzoek al of niet moet laten gebeuren. Want stel dat dat bepaalde uitblijft of zich voordoet, dan blijft het twijfelachtig hoe je dat moet interpreteren. Het is dan bijv. nog niet bewezen dat God op je vraag naar duidelijkheid is ingegaan. Het zou ook kunnen zijn dat God met het laten uitblijven/gebeuren van het gevraagde jou op de proef wil stellen.

- Belangrijk is ook dat gelovigen op deze manier hun verantwoordelijkheid van zich afschuiven en in Gods handen leggen. Daartegenover benadrukt de Bijbel dat gelovigen zich mondig moeten opstellen. D.w.z.: ze moeten zelf nagaan welke kant God hen in hun leven op wil hebben - naar hun oordeel: het blijft dus tot op zekere hoogte altijd een subjectieve afweging. Want als we ons erop bezinnen hoe we in de praktijk van alledag hebben te kiezen/handelen, moeten we niet alleen van Gods duidelijke geboden rekenen, maar ook met creatuurlijke factoren die op het vlak liggen van meer of minder wijs/nuttig/aangenaam. Natuurlijk wil dit niet zeggen dat we bij ons doordenken over de juiste keuze of handelwijze alleen op onszelf zijn aangewezen. Daarbij kunnen en moeten we vragen om de leiding van de Geest. Ook kunnen en moeten we God voorleggen of Hij ervoor wil zorgen dat de verschillende argumenten voor en tegen zich zo aan ons voordoen dat we tot een afgewogen beslissing kunnen komen (vergelijk de praktische inkleding van Elimelechs verzoek of God hem er duidelijkheid over wilde geven dat hij met een hulpvaardige en flinke en dus met de voor Isaak geschikte en bestemde vrouw te doen had).

Dat alles neemt niet weg dat we ons zelf verantwoordelijk moeten weten voor die beslissing.

- 2 - Het gaat in dat bijbelgedeelte er helemaal niet om aan te geven dat we te midden van alle bedreigingen op onze levenszee ons geborgen mogen weten bij Christus - hoe waar dit op zichzelf ook is.
- Wel geeft dat bijbelgedeelte aan dat Christus toen zijn overwicht heeft bewezen op het geschapene en de boze machten daarin (zie 'bestrafte' in vs.26). Daardoor kan ons duidelijk worden hoe verstrekkend Christus' werk is. Dat werk betreft niet alleen het innerlijk van de gelovigen. Christus herstelt de ontwrichting van héél het geschapene. En bij die gelegenheid heeft Hij daarvan een voorproef gegeven, wat ons de garantie biedt dat het volledige herstel zeker volgen zal.

5.5, p.165

- 1 - In Pred.1:2-11 klaagt Prediker over de vruchteloosheid van alles en tekent daarmee het verschrikkelijke effect van Gods vervloeking van de wereld (zie Gen.3).
- Dit doet hij tegen de achtergrond van de beloften die God verbonden heeft met de in Pred.1:1,12 vermelde namen David, Jeruzalem en Israël.
- Daardoor komt uit zijn klagen het onuitgesproken verlangen naar voren dat God zijn beloften met betrekking tot David, Jeruzalem en Israël eindelijk eens werkelijkheid laat worden.
- M.a.w.: onderwijl Prediker lijdt onder de barensweeën van het geschapene, ziet hij ernaar uit dat die barensweeën het beloofde zullen opleveren. Op deze manier reikhalst hij in feite naar de komst van Christus, want daarmee breekt een nieuw begin aan, dat uitloopt op de uitbanning van alle elende.
- 2 Dat slaat terug op de dag van Isaaks geboorte. Die kon de dag van Christus genoemd worden:
- Omdat Isaaks geboorte een eerste begin vormde van de uitvoering van Gods plan dat Abrahams nageslacht (= Christus) de hele wereld tot zegen zou zijn; of:
- Omdat Isaaks geboorte een geboorte was uit 'verstorven' ouders en daarom gelijkstond met het levendworden van doden (Rom.4:17-19) en zo een voorbode kon zijn van Christus' opstaan uit het graf, van Christus' overmacht op de dood (verg. Rom.4:24; Joh.8:51-54).
- 3 Met 'Christus' smaad' wordt bedoeld de smaad die het toenmalige Israël werd aangedaan. Die werd tegelijk Christus aangedaan, omdat Christus toen al als Gods Zoon werkzaam was. Tegelijk vormde Israëls lijden een afbeelding van het lijden dat Christus later zou ondergaan. Vandaar dat Mozes er de voorkeur aan gaf aan die smaad deel te hebben boven het genieten van Egypte's rijkdom.

6 Bijbellezen in de praktijk

6.1, p.169

- 1a Omdat het God er niet om gaat dat zijn geboden in geschreven vorm overal onder de mensen tastbaar aanwezig zijn maar dat ze door de mensen metterdaad opgevolgd worden. Daarom hebben we hier met beeldspraak te doen.
- 1b - Teken op de hand: ze moeten zichzelf voortdurend Gods Woord voorhouden en het daadwerkelijk uitvoeren.
- Voorhoofdsband boven de ogen: even onmisbaar als zo'n band is voor de opsmuk van een vrouw, net zo onontbeerlijk moet voor hen de liefde voor God zijn.
 - Aan de deurpost: heel het huiselijk leven moeten ze afhankelijk maken van Gods Woord.
 - Aan de poorten (de poort is het centrum van rechtspraak en handel): ook de bezigheden buitenshuis moeten ze laten beheersen door de liefde voor God.
- 2a Dat je heel intensief bezig bent met Gods Woord, dat als het ware almaar herkauwt om de inhoud ervan je zoveel mogelijk eigen te maken en om langs die weg de band met God zo hecht mogelijk te maken.
- 2b - Al dient christelijke meditatie om je Gods Woord eigen te maken en de band met God te verstevigen, er blijft een fundamenteel onderscheid tussen God en de mediterende. De mediterende blijft dan ook een zelfstandige persoonlijkheid met eigen verantwoordelijkheid.
- Bij oosterse meditatie houdt men zich bezig met (het goddelijke in) zichzelf en streeft men ernaar zichzelf te verliezen en één te worden met het zijn, het goddelijke.
- 2c Blijkens het bij 2b genoemde zijn christelijke en oosterse meditatie principieel zo verschillend dat het lastig zo niet onmogelijk is elementen daarvan op de een of andere manier met elkaar te combineren.